

การสื่อความหมายเสริมและทางเลือก Augmentative and Alternative Communication

ความหมาย

การสื่อความหมายเสริมและทางเลือก (Augmentative and Alternative Communication) หมายถึง การสื่อความหมายที่ใช้วิธีการหรือเครื่องมือเพิ่มเติมหรือเสริมการพูด (Augmentative Communication) และวิธีการสื่อความหมายที่ใช้แทนการพูด (Alternative Communication) สำหรับผู้ที่มีความบกพร่องในการสื่อความหมายระดับรุนแรง การสื่อความหมายวิธีการนี้อาจเป็นชั่วคราว หรือถาวรก็ได้ วิธีการหรือเทคนิคการสื่อความหมายอาจเป็นแบบง่ายๆ เช่น การใช้ท่าทางเพื่อการสื่อความหมายจนถึงการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่เป็นเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น เครื่องสังเคราะห์เสียงพูดจากคอมพิวเตอร์ก็ได้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล

ความเป็นมา

สมัยกรุงโรมันได้มีผู้ใช้การสื่อความหมายเสริมหรือทางเลือกในคนหูหนวก ต่อมาเมื่อหลักฐานว่าในต้นปี ค.ศ. 1950 เริ่มมีการใช้การสื่อความหมายชนิดนี้ในผู้ได้รับการผ่าตัดคลองเสียง และในปี ค.ศ. 1960 ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการเคลื่อนไหวเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆ ตลอดจนด้านการศึกษาของคนพิการ โดยเฉพาะคนหูหนวกจึงได้มีการใช้ภาษามืออเมริกัน (American Sign Language) มากขึ้นทำให้สังคมเพิ่มความตระหนักในเรื่องการสื่อความหมายเสริมและทางเลือกมากขึ้น และในช่วงปลายปี ค.ศ. 1960 ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการฝึกการใช้ภาษามือแก่ผู้มีปัญหาเขานับปัญหาต่ำอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการใช้วิธีการสื่อความหมายเสริมและทางเลือกในผู้ได้รับบริการแก้ไขการพูดแล้ว แต่ยังไม่สามารถสื่อความหมายด้วยวิธีการพูดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในช่วงปี ค.ศ. 1970 ได้มีการจัดการศึกษาภาคบังคับแก่นักเรียนทุกคนรวมทั้งเด็กพิการด้วย ทำให้ครูประจำชั้นของเด็กนักเรียนทั่วสหรัฐอเมริกาต้องหาวิธีการช่วยเหลือเด็กในชั้นเรียนต่างๆ ให้เรียนได้ ซึ่งรวมถึงการช่วยเหลือด้านการสื่อความหมายด้วย ทำให้การสื่อความหมายเสริมและทางเลือกได้รับความนิยมมากขึ้น จนกระทั่งปี ค.ศ. 1981 สมาคมการพูดภาษาและการได้ยิน แห่งสหรัฐอเมริกา (American Speech-Language-Hearing Association) ได้รวมการสื่อความหมายเสริมและทางเลือกเป็นส่วนหนึ่งของการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางภาษาและการพูดด้วย และปี ค.ศ. 1983 ได้มีการก่อตั้งสมาคมการสื่อความหมายเสริมและทางเลือกระหว่างชาติขึ้น (International Society for Augmentative and Alternative Communication) การสื่อความหมายเสริมและทางเลือกยิ่งได้รับความนิยมมากขึ้น โดยเฉพาะตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา ได้มีการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม (inclusion) ในโรงเรียนต่างๆ มากขึ้น ทำให้นักวิชาชีพต่างๆ หาวิธีการช่วยเหลือเด็กพิการเพื่อให้เขาสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในห้องเรียนและสังคมได้มากขึ้น ยังผลให้มีการใช้การสื่อความเสริมและทางเลือกอย่างกว้างขวาง

ในปัจจุบันมีผู้ใช้การสื่อความหมายเสริมและทางเลือกมากกว่า 2 ล้านคนในสหรัฐอเมริกา ผู้มีความต้องการจำเป็นใช้การสื่อความหมายเสริมและทางเลือกมักมีปัญหาการสื่อความหมายระดับรุนแรง เช่น ผู้มีภาวะเสียการสื่อความ ผู้มีการพูดผิดปกติเนื่องจากระบบประสาทที่ควบคุมอวัยวะที่ใช้ในการพูดทำงานบกพร่อง ผู้มีอาการออทิสติก ผู้มีประสาทหูพิการ ผู้ถูกผ่าตัดลิ้น ผู้ถูกผ่าตัดคลองเสียง ผู้มีเขานับปัญญาค่าระดับรุนแรง เป็นต้น

ประเภทของการสื่อความหมายเสริมและทางเลือก

การสื่อความหมายเสริมและทางเลือกแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น

1. การใช้ท่าทางอย่างเดียว (Gestural หรือ Unaided Communication) : แบบนี้ไม่ใช่เครื่องมือหรืออุปกรณ์ช่วย แต่สามารถสื่อความหมายกับคนอื่นได้สำเร็จโดยการใช้ท่าทางต่างๆ และหรือใช้การเคลื่อนไหวแบบต่างๆ รวมกับการมีคำพูดปนออกมา แต่การใช้ท่าทางมีบทบาทสำคัญในการนำข้อมูลข่าวสาร ท่าทางที่ใช้สื่ออาจแทนตัวอักษรแทนเสียง หรือแทนความคิด ความรู้สึก การใช้ท่าทาง ไม่ใช่เครื่องมือหรืออุปกรณ์ช่วย มีหลายแบบคือ

1.1 ภาษามืออเมริกัน (American Sign Language หรือ ASL) คนหูหนวกถือว่าภาษามือเป็นภาษาหนึ่งที่ใช้แทนคำ และวลีได้ บางคนใช้ร่วมกับการพูด (total communication) หรือบางคนใช้เพียงภาษามืออย่างเดียว

1.2 ภาษาอเมริกันอินเดียน (American Indian Hand Talk) เป็นภาษามือที่พัฒนาจากชาวอินเดียนแดงในแถบอเมริกาเหนือซึ่งประกอบด้วยการท่าทาง และการเคลื่อนไหวที่แสดงความคิดระดับต่างๆ ความคิดที่ซับซ้อนจะแสดงออก โดยใช้ท่าทางหลายแบบติดต่อกัน

1.3 ระบบภาษามือแบบจำกัด (Limited Manual Sign System) เป็นระบบที่จำกัดจำนวนของการใช้ภาษามือ และจำกัดท่าทางต่างๆ เหมาะสำหรับผู้ป่วยในโรงพยาบาล ใช้สื่อความต้องการพื้นฐานและใช้แทนการพูดเพื่อตอบรับหรือปฏิเสธได้อย่างง่าย

1.4 การถ่ายข้อมูลข่าวสาร โดยการกะพริบตา (Eye-Blink Encoding) การกะพริบตาใช้ในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้รับและผู้ส่งได้ เช่น กะพริบตา 1 ครั้ง = ใช่ และ 2 ครั้ง = ไม่ใช่ หรือกะพริบตา 1 ครั้ง = กิน และ 2 ครั้ง = ไม่กิน เป็นต้น

2. การใช้ท่าทางร่วมกับการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ช่วย (Gestural-assisted หรือ Aid Communication) คือ การสื่อความหมายเสริมและทางเลือก ที่ใช้ท่าทางหรือการเคลื่อนไหวร่วมกับการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ไม่ใช่ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายช่วยสื่อความหมาย

เช่น การชี้ไปที่ข้อมูลข่าวสารที่ปรากฏบนกระดาน จอภาพ หรือ จอคอมพิวเตอร์ ตัวอย่างการสื่อความหมายเสริมและทางเลือกแบบนี้มีหลายวิธี เช่น การใช้นิ้วมือ หรือมือ และสัญลักษณ์ต่างๆ ในผู้ที่สามารถใช้นิ้วมือหรือมือได้ หรือใช้เครื่องชี้ (pointer) ที่ชี้ระยะชี้ไปที่สัญลักษณ์ต่างๆ ที่ต้องการสื่อความหมาย ในผู้ที่ไม่สามารถเคลื่อนไหวมือได้ เป็นต้น สัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้การสื่อความหมาย ได้แก่ ภาพถ่ายของสิ่งของต่างๆ รูปภาพ ภาพวาด ตัวอักษร ตัวเลข หรือสัญลักษณ์เฉพาะ เช่น Blissymbols (สัญลักษณ์ที่ใช้แทนความนึกคิดเป็นภาพเขียนลายเส้น ตัวเลข หรือรูปเรขาคณิต แต่ละสัญลักษณ์แทนหนึ่งความหมาย ผู้ใช้สามารถนำสัญลักษณ์ต่างๆ มาผสมกันให้เกิดความหมายใหม่ได้) เป็นต้น

ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการให้ความช่วยเหลือ

การตัดสินใจใช้การสื่อความหมายเสริมและทางเลือกจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการสื่อความหมายคือ การประเมินความพร้อมของผู้ใช้ ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้อง การเลือกกลยุทธ์ วิธี เครื่องมือการสื่อความหมายให้เหมาะสม การฝึกการใช้ และการติดตามผล

การประเมินความพร้อมของผู้ใช้ ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้อง

การประเมินก่อนใช้การสื่อความหมายเสริมหรือการสื่อความหมายทางเลือก ควรประเมินความสามารถสื่อความหมายในปัจจุบันของผู้ใช้ในด้าน การพูด เขียน พิมพ์ การใช้ท่าทาง การใช้ภาษามือ ระดับเชาวน์ปัญญา ระดับการศึกษา ระดับเศรษฐฐานะ ความสามารถในการเคลื่อนไหวร่างกาย โรคของผู้ใช้ว่าเป็นแบบคงที่ ชั่วคราว หรือเลวลงเรื่อยๆ และพิจารณาถึงความต้องการในการสื่อความหมายของผู้ใช้ในแต่ละวัน เช่น ที่โรงเรียน ที่บ้าน ที่ทำงาน ในสังคม หรือชุมชน นอกจากนั้นควรประเมินทัศนคติต่อการสื่อความหมายเสริมและทางเลือกชนิดต่างๆ ของผู้ใช้เอง

การใช้การสื่อความหมายเสริมหรือการสื่อความหมายทางเลือกมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ใกล้ชิด เช่น สมาชิกในครอบครัว ครู เพื่อนนักเรียน ผู้ร่วมงาน นายจ้าง จึงควรประเมินว่ามีบุคคลต่างๆ มีทัศนคติและปฏิบัติอย่างไรต่อผู้ใช้ต่อการสื่อความหมายแบบนี้ เช่น สมาชิกในครอบครัว เพื่อน ผู้ร่วมงาน มีความรู้สึกต่อต้านการใช้ภาษามือ หรือการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ช่วยสื่อความหมายที่ต่างจากคนทั่วไปหรือไม่เพียงใด

การเลือกกลยุทธ์ วิธี เครื่องมือการสื่อความหมายเสริมและทางเลือก

สมาชิกในทีมซึ่ง ได้แก่ แพทย์ นักแก้ไขการพูด นักกิจกรรมบำบัด นักกายภาพบำบัด นักสังคมสงเคราะห์ นักกายอุปกรณ์ นักการศึกษา นักอาชีพบำบัด นักจิตวิทยา จะประเมินความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล เช่น การศึกษา อาชีพ เศรษฐฐานะ สุขภาพ ประเภทความพิการ และความสามารถในการใช้เครื่องมือแต่ละชนิด ทีมงานและผู้ใช้และหรือผู้ปกครองจะร่วมกันเลือกวิธีการใช้การสื่อความหมายเสริมหรือทางเลือกเหมาะสม

สุมาลี คีจังกิจ

บรรณานุกรม

- Bukelman D, P. (1998). **Augmentative and Alternative Communication. 2nd ed.** Baltimore : Paul H. Brookes.
- Gray S. "AAC in the Educational Setting," in : Glennen SL, Decoste DC. (1998). **The hand book of Augmentative and Alternative Communtion. 2nd ed.** San Diago : Singular Publishing Group. 547-97.
- American Speech-Language-Hearing Association. Augmentative and Alternative Communication.
<http://www.asha.org/public/speech/disorders/InfoACUsers.htm> (March 17, 2011)
- American Speech-Language-Hearing Association. Augmentative and Alternative Communication.
<http://www.asha.org/public/speech/disorders/InfoAAC.htm> (March 17, 2011)
- Wikipedia. Augmentative and Alternative Communication.
http://en.wikipedia.org/wiki/Augmentative_and_Alternative_Communication#History_of_AAC
(March 17, 2011)